אונזער יונגענד

אמאל איז געווען

פון ליבע זיסער

אמאל איז געווען א ווייסע טייבע־לע, איז זי געווען ביים פענסטעריל און ארויסגעקוקט דורכ'ן שייבעלע. דאס הייזעלע איהר האט יאסעלע געמאכט, און עס איז געשטאנען ביי איהם אויפ'ן דאך.

האט דאס טייבעלע געזעהן, אז אין דריסען איז שעהן. טא וואס וועט זי זי־צען איינינקע אליין. איז זי ארויס און דאס טיהרעלע פארבונדען מיט א שנירע־לע אז א ווינטעלע זאל אהין ניט אריין, ווען זי וועט ניט זיין. און אליין איז זי אוועק שפאצירען, טרעפען עמיצען און א א שמועס פארפיהרען. איז זי אוועק זעהר ווייט און באגעגענט א טייבעלע וואס קערענדראך קייט.

האט זי זיך צוגעזעצט און גענומען אויך קיינען און ריידען, און זיינען געווא־הען גוטע פריינט און קענען זיך ניט שיידען. זיינען זיי געזעסען א לאנגע צייט, געשמועסט, געהערט, און קערענד־לאך געקייט.

און יאסעלע לויפט אומעטום און זוכט זיין טייבעלע ארום. קומט ער אהיים מיט פארווייגטע אויגען, זיין טייבעלע איז אוועקגעפלויגען.

טרייסט איהם די מאמע ער זאל זיך ניט זאָרגען, זי וועט זוכען זיך אומקעהר־רען מאָרגען.

און אזוי איז טאקע געווען, ווי איהר וועט באלד זעהן.

די טייבעלאך זיינען געזעסען, גע־רעדט, ביז עס איז געוואָרען גאנץ שפעט. דער הימעל האט גענומען מיט וואָלקען זיך דעקען, און טייבעלאך האָבען גענומען זיך שרעקען: באלד וועט א רעגען שוין אָנהויבען געהן.

זאגט יאסעלעס טייבעלע: איך וואוין אליין. איך א קליינינקער הייזעל אויף יאסעלעס דאך, קום צו מיר, איז עס נישט א גוטע זאך?

און אז יאסעלע איז אין דער פריה אויפגעשטאנען, זעהט ער עס זיינען צוויי טייבעלאך פאראנאנ.

הערבסט

פון יוסף יאנישעווסקי

(אידישע שול, וועלאנד אנט.)

עס איז שוין אויעך דער וואריטער לאנגער זומער. און עס איז געקומען דער שעהנער הערבסט. איינע פון די שעהנס־טע צייטען פון יאהר. די בלעטער אויף די ביימער באפארבען זיך מיט פארשיי־דענע שיינע קאָלירען. כמעט אלע פרוכ־טען זיינען שוין פארטיג אזוי ווי עפעל, בארען, טרויבען, פלוימען א. א. וו.

אביסעל שפעטער הויבען די בלעטער אן צו פאלען פון די ביימער און די בוי־מער הויבען אן אפצושטארבען.

אלע חיות מאכען זיך גרייט אויף ווייטער מיט א פלאץ אויף צום וואוינען און מיט עסען. אז איהר געהט ארויס אין וואלד זעהט איהר, ווי די וועווייערקעס לויפען ארום און קלייבען נים אויף ווינ־טער. די פייגעלאך הויבען אן אוועקצו־פליהען אין די וואַרעמערע לענדער ביז פרוהלינג.

אויך די מעגשען הויבען זיך אן גרייר־טען אויף ווינטער. זיי לייגען אן קוילען מיט האלץ. זיי קויפען זיך וואַרעמע קלייד־דער. אז מען זאל זיין גרייט, ווען דער ערשטער שניי פאלט.

אין קינדער קלוב פון ת"ת עץ חיים

שבת דעם 17־טען אקטאבער איז אין גרויסען האל פון ת"ת פארגעקומען די ערשטע עונג שבת פארזאמלונג. פיער א זייגער נאכמיטאג זיינען שוין אלע חברים געווען פארזאמעלט, לעהרער צבי בעלל האט געגרעדט. דערנאך האט מען געראַ־וועט מנחה. נאכדעם האט מען געפאַ־וועט שלש סעודות פון אלעס גוטען.

לעהרער בעלל האט דערצעהלט איב־טערעסאנטע פאקטען פון עונג שבת אין תל אביב. נאכדעם האבען די חברים גע־וונען שעהנע פאסיגע לידער, און האבען געפיהלט אן אמת'ן עונג שבת.

נאָכ'ן בענשען און מעריב דאוונען האט לעהרער בעל אנגעפיהרט מיט עס־ליבע ספארט שפיעלען.

עס איז באשטימט געוואָרען פארט־ענזעצען די עונג שבת פארזאמלונג אלע שבת.

די טעג גיט ארויס דער קלוב ראפעל־טיקעטס וואס וועט העלפען די ספארט אפטיילונג זיך בעסער צו אנטוויקלען.

אומפארדייאונג לייכט פארריכט אזוי געוואָרען

ווען איהר הויבט אן צו לייזען פון הארץ ברענענדיג, גען אדער אומפארדיי־אונג, איז עס געוויינליך די שולד פון האַ־בען צופיעל עסיד אין מאגען. דער בעס־טער וועג — דער שבעלסטער וועג — צו פארריכטען עס איז מיט פיליפס מילק אף מאגנעזיא. אן עס־לעפעל אין וואסער נייטראַליזירט פיעל מאל אזוי פיעל פון מאגען עסידס — אזוי טוט עס באלד. די סימפטאמען פארשווינדען אין פינף מינוט.

איהר וועט קיינמאל נישט באנוצען קיינע גראבע מעטאדען ווען איהר נוצט פיליפס מילק אף מאגנעזיא. און איהר וועט אייך שוין מעהר קיינמאל נישט דערלייבען צו ליידען פון איבער־זויערקייט אין מאגען. עס איז דער סטענדארד אנטי־עסיד מיט דאקטורים, און אזוי איז עס פאר די לעצטע פופציג יאהר.

אייער דראג סטאר האט פיליפס מילק אף מאגנעזיא אין חיפשע 50 סענטיג באטעלס. פולע אנווייזונגען וועגען א גרויס־סע צאל נוצען פון איהם געפינט זיך אין יעדען פעקעדזש. פארלאנגט די ריכטיגע, א ווייזינער פאלקאטער פארריכט קען אמאל נישט ווירקען פונקט אזוי גוט. (געמאכט אין קאנאדע.)

אמפארדייאונג לייכט פארריכט אזוי געוואָרען

ווען איהר הויבט אן צו לייזען פון הארץ ברענענדיג, גען אדער אומפארדיי־אונג, איז עס געוויינליך די שולד פון האַ־בען צופיעל עסיד אין מאגען. דער בעס־טער וועג — דער שבעלסטער וועג — צו פארריכטען עס איז מיט פיליפס מילק אף מאגנעזיא. אן עס־לעפעל אין וואסער נייטראַליזירט פיעל מאל אזוי פיעל פון מאגען עסידס — אזוי טוט עס באלד. די סימפטאמען פארשווינדען אין פינף מינוט.

איהר וועט קיינמאל נישט באנוצען קיינע גראבע מעטאדען ווען איהר נוצט פיליפס מילק אף מאגנעזיא. אן איהר וועט אייך שוין מעהר קיינמאל נישט דערלייבען צו ליידען פון איבער־זויערקייט אין מאגען. עס איז דער סטענדארד אנטי־עסיד מיט דאקטורים, און אזוי איז עס פאר די לעצטע פופציג יאהר.

אייער דראג סטאר האט פיליפס מילק אף מאגנעזיא אין חיפשע 50 סענטיג באטעלס. פולע אנווייזונגען וועגען א גרויס־סע צאל נוצען פון איהם געפינט זיך אין יעדען פעקעדזש. פארלאנגט די ריכטיגע, א ווייזינער פאלקאטער פארריכט קען אמאל נישט ווירקען פונקט אזוי גוט.

פלענאר־

(ריפרעש פון זשענעוא.)

פון דר. בן־אריה.

ערכט. ער האט דערביי ווידער ארויסגערופן, אז פוילען פארפאלגט טערעס און סימפאטיע ווי אנט־פון דער אידישער הויים. ער האט גרויסט די געפלאנטע אנטוויקלונג סיסטעמאטיזירט אנגעלען סיסטעם אין ארץ און דאס איינפיהרען פון א רע־אטיוון אָרגאן, באטאנענדיג צו גלייכער צייט מוזען גאראנ־טירען די רעכט פון דער אידישער ערונג, וועלכע איז באגריפען אין דיגער אנטוויקלונג.

די דאזיגע באמערקונגען פון לישען פארטרעטער, וועלכער איז איד — האט זיך די דיסקוסיע ריץ ישראל'דיגען מאנדאט אין דער ר קאמיסיע פארענדיגט. קיינער ווייטערדיגע רעדנער האט די ארץ יגע פראגע אין זיינע אויספירונ־ר ניט באריהרט. דר. לאנגע עלבער איז באאויפטראכט געווא־ דער קאמיסיע צו זיין איהר באַ־געבער אין דער פלענאר־פאר־ האט אין דעם טעקסט פון רע־ וועלכען ער האט איהר פארגע־ ארץ ישראל ניט דערמאנט. ער באגונענט נאר דערמיט, וואס ער זיין בארוכט באטאנט, אז אויך טע קאמיסיע איז איינינ מיט'ן פון דער מאנדאט קאמיסיע און קער בונד ראט, אז די באמיהונ־ דער מאנדאטאר־מאכט מוז דער־ די אידישע איינוואנדערונג ישראל, ניט פארלעענדיג דער־ עכט פון דער אראבישער באפעל־ זאלען געקרוינט זיין מיט דער־

הערבסט

פון יוסף יאנישעווסקי

(אידישע שול, וועלאנד אנט.)

עס איז שוין אויעך דער וואריטער לאנגער זומער. און עס איז געקומען דער שעהנער הערבסט. איינע פון די שעהנס־טע צייטען פון יאהר. די בלעטער אויף די ביימער באפארבען זיך מיט פארשיי־דענע שיינע קאָלירען. כמעט אלע פרוכ־טען זיינען שוין פארטיג אזוי ווי עפעל, בארען, טרויבען, פלוימען א. א. וו.

אביסעל שפעטער הויבען די בלעטער אן צו פאלען פון די ביימער און די בוי־מער הויבען אן אפצושטארבען.

אלע חיות מאכען זיך גרייט אויף ווייטער מיט א פלאץ אויף צום וואוינען און מיט עסען. אז איהר געהט ארויס אין וואלד זעהט איהר, ווי די וועווייערקעס לויפען ארום און קלייבען נים אויף ווינ־טער. די פייגעלאך הויבען אן אוועקצו־פליהען אין די וואַרעמערע לענדער ביז פרוהלינג.

אויך די מעגשען הויבען זיך אן גרייר־טען אויף ווינטער. זיי לייגען אן קוילען מיט האלץ. זיי קויפען זיך וואַרעמע קלייד־דער. אז מען זאל זיין גרייט, ווען דער ערשטער שניי פאלט.

אנגעפירט פון ליבע זיסער

„האלאָ־ווין" איז א אידישער קינדער־קלוב

עס געפינען זיך פיעל אידישע קינ־דער קלובען, אויסער די קינדער קלובען ביי די אידישע שולעס און תלמוד תורות. גאנץ אָפט פעלט זיי א דערוואקסענער, וואָס זאָל זיך אָפּגעבען מיט זיי און זיי דערקלעהרען, וואָס עס איז ריכטיג צו טאָן און וואָס זיי וואָלטען ניט געדאַרפט טאָן. עס זיינען דאָ נאָך אזעלכע אידישע קינ־דער, וואָס ווילען די פראגע פרעגען, אָדער טוען פיעלע זאכען ניט פרעגענדיג דער־פאר דרוקען מיר דאָ דאָס ברייוועל און אונזער ענטפער, וועט עס זיי אויך איב־טערעפירען.

———

טייערע ליבע זיסער:

אלס שטענדיגע לעזערין פון אייער קינדער פיידזש" יעדען פרייטאג אין "אידישען זשורנאל" און אויך אלס טרעפערין פון אלע אויפגאבען און רע־טענישען, ווייל איך אייך בעטען אהער זאלט דרוקען מיין ברעף אין אייער אפטיילונג און אויך מיר ערקלעהרען מיין פראגע.

מיר א גרופע קינדער באלאנגען צו א קלאב מיט דעם נאָמען "דזשאל. דזשוניאר קלאב". מיר זיינען א צווייג פון אונזערע עלטערענס סאָסייטי "טרו פרענדס סוירקל". ביי אונזער לעצטען מיטינג איז באשלאָסען געוואָרען אז מיר אראנזשירען א האלאָווין פארטי פאר דעם 31־טען אקטאבער און אויך איינלאדען די מיטגלידער פון דער אויר־בען דערמאָהנטער סאָסייטי „טרו פרענדס סוירקל" און צוזאמען פאר־ברענגען דעם אוועגנ. פליעז ערקלערט מיר צו עס איז ראטזאם צו מאכען די פארטי מיט דעם נאָמען. ערקלערט מיר צו "האלאָווין" איז א קריסטליך רע־ליגיעזער יום טוב. צו אידען מעגען פראָווען אזעלכע פארטיס.

דאנקבערדיג אייך פאָראויס פארבלייב איך אייער לעזערין,

מיני פישקאָוו,

טשערלירידי.

———

זיכער איז האלאָווין ניט קיין אידי־שער יום טוב, צו אידען מעגען פייערען דעם יום טוב צו גיין, וועלען מיר לאזען א רב זאָל פסק'ענען.

אָבער זיכער איז, אז אידישע קינ־דער דארפען קיין האלאָווין פארטיס נ י ט מאכען. עס זיינען דאָ אנגע אידישע ימים טובים, ווען מען קען אזן מען דארף מאַ־כען א פארווייליגונג פאר אידישע קינדער, אָט למשל האָבען מיר' נאָר וואָס געהאט סוכות און שמחת תורה, און באלד קומט חנוכה. שפעטער חמישה עשר בשבט, פורים, און אזוי ווייטער.

ווען איהר מאכט אין אזא יום טוב א פייערונג, פארווייליגונג אָדער, ווי איהר רופט עס, "פארטי", דאן ווייסט איהר פארוואָס איהר מאכט עס. איהר ווייסט פאר וואָס איהר פרעהט זיך. אויב איהר ווייסט ניט, וועלען אייערע עלטערען, אייערע לערער, אייך דערצעהלען.

וואָס קען אייך אייער פאָטער, צי אייער לעהרער דערצעהלען ווענען האלאָ־ווין? זיי קענען אייך ניט דערצעהלען עפעס, וואָס זאָל אייך מאכען פיהלען פרעהלאך אלס אידישע קינדער.

סיידען איהר ווילט סתם זיך צונויפ־קומען און פארברענגען, טאָ רופט עס ניט קיין האלאָווין פארטי, און מאכט עס ניט אזוי ווי איהר וואלט געוואָלט נאכ־קרימען די גוים.

צו חנוכה איז שוין ניט ווייט איב־גאנצען 5 וואָכען, איז שוין טאקע צייט, איהר זאָלט אייך נעהמען גרייטען פאר א חנוכה שמחה אָדער פייערונג.

* * *

יעצט וועגען דיין בריוועלע און וועג־גען דיין קלוב.

דו לייענסט די קינדער אפטיילונג, טרעפסט די רעטענישען און שרייבסט שעהנע אידישע בריוולאך. מיינט דאך עס אז דו קענסט אידיש. עס מיינט אויך, אז דיין פאָטער און אפשר אידישער לעהרער האלטען אויך פון אידיש און אידישע זאכען. טא פארוואָס זאָל דער קלוב פון אידישע קינדער, וואו דו ביסט די פאר־וועגען, ניט האָבען א אידישען נאָמען? א שטייגער — "די פרעהליכע חברה", "יונגע שטיפער, צו יונגע פריינט". מען קען אויסטראכטען א שעהנעס אידישען נאָמען פאר א שעהנעס קינדער קלוב. און טאקע דורכפיהרען, אז מען זאָל ביי די פארזאמלונגען פון קלוב רעדען אידיש. ווי אידישע קינדער דארפען רעדען. און טאקע פארבעטען אמאָל עמיצען פון די גרעסערע קינדער אָדער דערוואקסענע, א לעהרער צו א פאָטער פון א מיטגליעד, פארצוליינען פאר אייך אידישע מעשה־לאך.

עס וואָלט געווען ווי שעהן, אי גוט.

און זאָל עמיצער פון קלוב אונז שריי־בען וואָס איהר טוט אין קלוב, און וואָס איהר האט שוין אויפגעטאן. עס וועט זיין אינטערעסאנט פאר אונז און אויך פאר אנדערע קינדער.

זאָלען אויך אנדערע קינדער, וואָס באלאנגען צו קלובען אונז שרייבען וועגען וואָהס זיי טוען.

מיר וועלען עס דרוקען אין דער אפ־טיילונג און זאָלען אנדערע עס אויך וויסען.

וועד קענ עס?

נומער 64. ווערטער אויפגאבע.

אין 16 קעסטעלאך (4 אויף 4) שטעלט אויס די אותיות: א, א, א, וי ע, ע, ט, מ, מ, נ, נ, פ, פ, ה, ה, ש, אזוי אז —

אין דער 1־טער שורה פון רעכטס אויף לינקס און פון אויבען אראפ זאָל זיך באקומען אין וואָס א פערד געהט.

אין דער 2־טער — וואסער אין דער לופטען.

אין דער 3־טער — פון אלע זייטען.

אין דער 4־טער — ווען מען גיט אייך.

———

נומער 65. גלגולים.

אין פיר מאָל (ענדערט יעדעס מאָל איין אות אין וואָרט און עס זאָל ווערען א ניי אידיש וואָרט) מאכט פון א זאָק — מעל.

ענטפערס

נומער 62. גלגולים.

קאָן — קאָן — קאָן — צען

נומער 63. רעטעניש.

צוויי שוועסטער

א כילד

פון הילדא קארפ (פארבאנד שולע)

דער ווינט האט געבלאזען איבער די בערג. און אלעס ארום איז געווען שטיל.

אויפ'ן שפיץ בארג זיינען געזעסען צוויי קינדערלאך און האָבען זיך דער־צעהלט מעשה'לאך.

און לעבען די קינדערלאך זיינען אויף בוימער געוואקסען פרוכטען פון אלערליי קאָלירען.

א קליין טייבעלע האט געפלאָסען אונטען און זי איז געווען ווי א שפיגעל.

פון דער ווייטענס האט זיך געזעהן א קליין שטיבעלע. אלעס ארום דעם שטיי־בעלע האט געשיינט.

העשיר והמאושר

מאת צבי פארסאן.

הימים ימי סתו, ימי שמש אחרונים. העלים נשרו מעל העצים ומתגללים תחת רגלי האנשים. הרוח הקר מבטיח גשמים קרים ואולי גם שלג קרוב.

ובבית הקטן, אשר בסמטא צרה, גר יעקב עם אמו, אחיו ואחיותיו, והוא הגדול והמפרנס אותם.

כל היום הוא סובב ברחוב ששם שוק הירקות, פרות ועופות. ועוזר לחנונים ולקוניהם לשאת ולהביא כל מה שנותנים לו. והפרוטות שהוא מרויח הוא מוסר לאמו. ועוד הוא מביא הביתה בכל ערב שירי ירקות ופרות, שלא הספיקו החנונים למכור ביום וחפצו להשליכם.

ובימים האלה עוד עבודה נוספת לו: הארגזים שנתרוקנו מסחורתם, הם טובים להסקה. והוא מעמיס על שכמו פעמים ושלש ביום ארגזים, מביאם הביתה, משברם ומכין עצים להסקה לימות החורף.

פגש אותו בשוק ר' שמאי הגבאי, והוא יהודי בעל כרם, וחנות לו גדולה, וגם פרנסתו מרובה, אך הוא תמיד נונח.

אמר שמאי אל יעקב:

— קח את צרור העופות אל השוחט וישחטם, ותביא אותם אל ביתי. ותקבל בשכרך חמש פרוטות. אה, אח!

— למה אתה נונח, ר' יעקב? החכל לך על חמש הפרוטות?

— גם חמש פרוטות הן כסף. וכי אינך יודע את רוע הזמן. אין כסף לאנשים, אנשים נועים מרעב. ועד מעט והחורף בא.

נכמרו רחמי יעקב על ר' שמאי, ויחשוב:

— הרי מאושר אני. לעת עתה יש לנו מה לאכול. ולחדשי החורף יש לי מעט עצים לתמם את בית אמי הקטן. ושמאי העשיר, אל לקנא בו.

חג הבכורים בארץ ישראל

מאת אסתר ולרשטין (קורסים של הא. נ. א. פ.)

אני באתי ארצה ישראל בזמן טוב מאוד. נכנסתי לתל אביב בערב חג השבועות, ומה נעים היה לי לראות את החג בארץ ישראל.

חג הבכורים הוא באמת חג ילדים. אני ראיתי אותם בתתלוכה יפה מאוד.

בשדה גדול התאספו כל ילדי הגנים לבושים בגדים לבנים, ופרחים וירקות בידיהם. הם הלכו שנים, שנים וכלכל אחד היתה איזו מתנה, מבכורי החג, בידי האחד פרחים, לשני פרות, לשלישי עגבניות וכדומה.

בארץ ישראל נמצאים רק ילדים נהדרים, ילדים נחמדים. וזאת היתה תמונה נהדרה לראות אותם. את פניהם המאירים, הולכים ושרים "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד".

גם הקטנים שרים ככה. כלם למדו כבר שהעקר בארץ ישראל הוא הקולקטיביזם.

אחרי הצהרים ראיתי עוד פעם תתלוכה כזו. אבל הפעם השתתפו בה גם הילדים הגדולים מהקבוצות והמושבות מסביב לתל אביב.

גם הם היו לבושים בגדים לבנים, ופרחים על ראשיהם. הם הלכו בשורות ושרו את השיר: "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", והביאו עמהם את מתנותיהם, את בכוריהם, אך תחת להקריב אותם על מזבח ה', הם הגישו את הבכורים מתנה לקרן הקימת לישראל.

בשירה ובזמרה שמו הילדים את בכוריהם על הבמה, שעמדה באמצע חשדה, ובשירה ובשמחה גדולה רקדו "הורה", סביב לה.

אני ראיתי את הבמה, מלאה בכורים, מכוסה בפרחים, פרות וירקות, ולמעלה מעל כל זה יונים ותרנגולים בלול קטן.

והחגיגה הזה היה לי האות הכי טוב, שארץ ישראל גדלה וצומחת ובה גדלים ילדים, יהודים טובים וכשרים.

אני קורא והוא קורע

מאת שרמה רובין

דוד לומד בבית הספר, ואחיו הקטן יוסף זה אך התחיל ללכת על רגליו.

דוד אוהב לקרא בספרים. ויוסף אוהב לשחק בהם.

ישב דוד וקרא בספר. חבץ יוסף את הספר לשחק בו. ולא נתן לו דוד. משך יוסף את הספר וקרע אותו.

בא דוד בבכי אל אמו ואמר:

— אני קורא והוא קורע.

די ערציהונגס סיסטעם אין אנטעריא

פון מצר"ף

די סקולס פון אנטעריא האבען א שם איבער גאנץ אמעריקע. אפשר נאך מעהר האבען זיי יעצט א שם ביי זיך אין דערהיים... ווייל אין ענינים פון מע־טאדעס פון לערנען זיינען פאראן סקולס אין א סך שטאטען וועלכע האבען אַ־טאריא שוין לאנג אריבערגעגאנגען מיט מעהר פראגרעסיווע מאדערנע פראגראַ־מען. אבער ניט לאנג צוריק איז אנטע־ריא געשטאנען כמעט אן דער שפיץ פון גאנץ אמעריקע, און די אנטעריאר ווילען עס ניט פארגעסען. אין ענינים פון אד־מיניסטראציע, פון פארוואלטונג, שטעהט נאך יעצט אנטעריא העבער און בעסער ווי מייסטע שטאטען.

אין קיין סיסטעם איז נ'טא אַ־

וועניג קארופציע, אזוי וועניג נאז־שטע־קעריי און קליינליכע פאָליטיק אין די אנטעריאר סקולס. אנטעריא איז שטאָלץ מיט איהר סקול־אָרגאניזאציע וועלכע איז אי דעמאָקראטיש אי פריי פון דער אריינמישונג פון כל'ער'ליי פאָליטישענס, און שטעהט פעסט אונטער דעם קאָנ־טראל פון פאכלייט.

אין יעדען פאל, בעסער אדער ע־ער, עס וואָלט געווען א יושר אן עלטע־רען זאָלען זיך באפעגען מיט דער אדמו־ניסטראציע, די געזעצען און לערן־מעטא־דען פון די סקולס וואו זייערע קינדער פארברענגען די גרעסטע און בעסטע אייל פון זייער צייט, און וואו זייער פערזענ־ליכקייט, זייערע געוואוינהייטען און אנ־שויאונגען ווערען פארמירט.

1.

די ערציהונגס־געזעצען פון קענעדע

איידער מיר טרעטען צו צו ארומ־ריידען די אנטעריא'ר סיסטעם, דארפען מיר פריהער קלאהר ווערען ווענען דער קאָנסטיטוציאָנעלער זייט. מיר וועלען עס מאכען אויף אזוי פיעל קורץ אויף וויפיעל מען קען עס מאכען צו דער זעי־ער צייט קלאהר.

פאר 1867 איז אזא זאך ווי א קע־נעדער רעגירונג נאך ניט געווען. עס איז געווען א פראָווינץ אויבער קענעדע (יעצ־טיגע אנטעריא) און נידער קענעדע (יעצ־טיגע קוויבעק), און די פראָווינצען ביים בראָעד אטלאנטיק. די וועסט איז נאך גע־ווען ווילד. אויבער קענעדע איז געווען כמעט דורכאויס ענגליש־פראטעסטאנטיש מיט א קאטוליישער מינאָריטעט, און ני־דער קענעדע — פראנקהרט. אין 1867 האבען זיך די אלע פראָווינצען פערע־רירט ד. ה. פאראייניגט אויף אזא אופן אז יעדע איינע פון זיי לייזט זיך ניט אויף. גשוויסע רעכטע זיינען אפגעגעבען דער נייי־נגשאפענער רעגירונג פון גאנץ קענעדע, און געוויסע זיינען פארבליבען ביי די פראָווינציעלע רעגירונגען. צווישען די פון דער פראָווינציעלער רעגירונג איז איינע פון די וויכטיגסטע — ערציהונג. אבער די פראָווינציעלע רעגירונג איז פארפליכטעט אפצוהיטען דעם מינאָרי־טעט־פרינציפ, און אויף דעם דארף די ראָמיניאָן רעגירונג אכטונג געבען, און שליכטען אין פאל פון זא סכסוך.

וואס איז דער מינאָריטעט־פרינ־ציפ? פאר אונז אידען איז ער פון באַ־זונדערער וויכטיגקייט, ווייל ארום דעם פרינציפ האט געפלאקערט אין כאנס־רעאל דער סקול־קאמף מיט א קורצער צייט צוריק. און — ווער ווייס? — אשר וועלען מיר אמאל אויך זוכה זיין צו האבען אזא סקול־פראגע אין אנטערא אויך?

אזוי ווי די הויפט־מחותנים פון קאָנ־פעדעראציע (פאראייניגונג) זיינען געווען די קאטאליקער־פראנצאוזען פון נידער־קענעדע און די ענגלענדער־פראטעסטאנ־טען פון אויבער קענעדע, האבען זיי אפ־נעמאכט צווישען זיך, אז מען זאל אין אויבער־קענעדע (אנטעריא) ניט קריי־ווד־רען די קאטאליקען, און מען זאל אין נידער־קענעדע (קוויבעק) ניט קריווד־רען פראטעסטאנטען. און דעם פונקט האט מען אריינגעשטעלט אין דער קענעדער קאנסטיטוציע. אויף אזא מין אופן טאר מען אין אנטעריא ניט צווינגען קיין קאַ־טאליקען צו געהן אין א פראטעסטאנטי־שער סקול, און מען טאר אין קוויבעק ניט צווינגען קיין פראטעסטאנט צו געהן אין א קאטוליישער סקול. דאס איז דער מינאָריטעט־פרינציפ פון די סקולס־סי־טעמען פון קענעדע.

פרעגט זיך א פראגע: און וואס מכוח די אידען? איז 1867 איז דאָ א פראגע ניט געשטאנען, ווייל קיין אידען זיינען אין קענעדע כמעט ווי ניט געווען. אבער אין 1920 איז די פראגע אין מאנטרעאל גע־ווען א ברענענדע. די פראטעסטאנטען האבען גע'טענה'ט אז זייערע סקולס זיי ניט אנרופען קיין פראטעסטאנטישע סקולס, און זיי האבען גע'טענה'ט צו די אידען: אדער געהט אייך צו די קאטאָ־ליקען, אדער שאפט אייך אייגענע אייגע־נע סקולס, מיר האבען אייך שוין גענוג מכנים אורח געווען. שוין צייט אייך צו נעהמען אויף איינענע קעסטס, און לאזט אונז אפהיטען אונזער פראטעסטאנטישען ריינסט אין אונזער פראטעסטאנטישען שול'וועזען. די אידען האבען זיך צו־טיילט אויף צוויי פארטייען: די מאָא־ריטעט האט ניט געוואלט וויסען פון די פראטעסטאנטישע טענות און האט גע־וואלט אז די פראטעסטאנטישע שולען זאָלען ווערען רענוולערט פאבליק סקולס, און די מינאָריטעט — די אידישע נאצי־אנאליסטען, האט געוואלט באזונדערע אידישע שולען וואו די קינדער זאָלען קריינען א בעסערע אידישע ערציהונג צו־זאמען מיט אַ אלגעמיינער וועלטליכער ערציהונג.

האט זיך אבער געשטעלט אז אנדער פראגע: על פי דין התאנסטיטוציע — האט דאך יעדער מינאָריטעט א רעכט צו האבען מעפארטע שולען, אדער מיינט דאס נאר די פראטעסטאנטען און קאַ־טאליקען? די שאלה איז אוועק צום ביח דין של מעלה דקוויבעק און צום בית דין של מעלה דקענעדע, ביז זי האט אנגע־שפארט אזש צום פריווי קאונסיל אין לאנדאן. איין בית דין האט גע'פסק'נט אזוי. אז אנדער אזוי און נאך אלע פלפולים האט מען באשלאסען אז די פראָ־ווינציעלע רעגירונג מעג לויט דער קאנ־סטיטוציע שאפען באזונדערע סקולס פאר אידען, אויב זי געפינט דאס פאר נוי־טיג. דאס איז זעהר א וויכטיגער באַ־שלוס. און האט גרויסע מעגליכקייטען, ווען מיר אידען זאָלען זיין מענשען, נאָ־בענוחתינו הרבים, איז דער דור נאך דער־צו ניט דערוואסקען, לא אכשרא דרא... אידען האבען מורא פאר אזא זאך ווי אייגענע סקולס, און אין מאנטרעאל האָ־בען שוין די אידישע פיהרער געפונען אן עצה ווי צו פארמיידען אידישע סקולס. אין אנטעריא איז די פראגע קיינמאל ניט אויפגעשטאנען. פארוואס?

די פראָווינצ אנטעריא האט איהרע פראטעסטאנטישע סקולס פארוואנדעלט כמעט אין פאבליק סקולס, און זיי הייי־סען טאקע פאבליק סקולס. דער מינאָרי־טעט־פרינציפ ווערט אין אנט. אפגעהיט דורכדעם וואס מען ערלויבט די קאטאָ־ליקען צו האבען זייערע אייגענע סקולס אויב זיי ווילען. יעדער איינער וועלכער צאהלט סקול שטייערען קען זיך ערקלעה־רען אלס א צאהלער אין די קאטוליישע (סעפאראט'נ) סקולס, און פון די שטיי־ערען מיט די ביישטייערונגען וועלכע די רעגירונג גיט ווערען אויסגעהאלטען. די סעפאראטע סקולס. א סעפאראטע סקול מוז געעפענט ווערען אין יעדען פלאץ וואו פינף טאטעס (הערס אף פאמיליס) פארהערען עס.

די אנטעריא'ר רעגירונגהאט אבער אין דער אנווענדונג פון דעם מינאָרי־טעט־פרינציפ געמאכט א פאר אינטערע־סאנטע שריט ווייטער: ניט נאר קאטאָ־ליקען נאר אויך נעגערס (אויך פיף טא־טעס — שוואַרצע טאטעס) מעגען פאַ־דערען באזונדערע סקולס אויב זיי ווילן. און נאך: פינף פראטעסטאנטישע טאַ־טעס האבען א רעכט צו פארערען א באַ־זונדערע פראטעסטאנטישע פאר זייערע קינדער, ווען? אז דער לערער (עס רעדט זיך דאָ וועגען קליינע דארפישע סקולס, וואו עס געפינט זיך נאר איין לערער) איז א קאטאליק. און אז דער לערע איז א איד? אדער קידר? איז תיקו! וועג־נען דעם האט מען משמעות בשעת מיאַ־בען די געזעצען זיך ניט פארטראכט.

נאר וואס עס אינטערעסירט אונז הויפטזעכליך דערווייל איז די פאבליק סקול און הייי־סקול סיסטעם פון אנטע־ריא. וועגען זיי וועלען מיר ריידען נעך־סטען מאל.

אנטפערס

אנטפערס

נומער 62. גלגולים.

קאָן — קאָן — קאָן — צען

נומער 63. רעטעניש.

צוויי שוועסטער

א כילד

פון הילדא קארפ (פארבאנד שולע)

דער ווינט האט געבלאזען איבער די בערג. און אלעס ארום איז געווען שטיל.

אויפ'ן שפיץ בארג זיינען געזעסען צוויי קינדערלאך און האבען זיך דער־צעהלט מעשה'לאך.

און לעבען די קינדערלאך זיינען אויף בוימער געוואקסען פרוכטען פון אלערליי קאָלירען.

א קליין טייבעלע האט געפלאָסען אונטען און זי איז געווען ווי א שפיגעל.

פון דער ווייטענס האט זיך געזעהן א קליין שטיבעלע. אלעס ארום דעם שטיי־בעלע האט געשיינט.

ווער קענ עס?

נומער 64. ווערטער אויפגאבע.

אין 16 קעסטעלאך (4 אויף 4) שטעלט אויס די אותיות: א, א, א, וי ע, ע, ט, מ, מ, נ, נ, פ, פ, ה, ה, ש, אזוי אז —

אין דער 1־טער שורה פון רעכטס אויף לינקס און פון אויבען אראפ זאָל זיך באקומען אין וואָס א פערד געהט.

אין דער 2־טער — וואסער אין דער לופטען.

אין דער 3־טער — פון אלע זייטען.

אין דער 4־טער — ווען מען גיט אייך.

———

נומער 65. גלגולים.

אין פיר מאָל (ענדערט יעדעס מאָל איין אות אין וואָרט און עס זאָל ווערען א ניי אידיש וואָרט) מאכט פון א זאָק — מעל.

ווען איר קענט ניט אויפגעבען

קאפוויטאג

איז אפט א סימן פון מידקייט. ווען עס קלאפט אייך אין די שלייפען אין צייט זיך אפצו־שטעלען די ארבייט קענט נישט אויפ־הערען אויב איהר קענט נישט אויפ־שטעלען די ארבייט קענט איהר אויפהערען. אז דאס איז נישט אין אייער מאכט אז אייער אייגענע קראפט אויפצוהערען אין אייער ארבייט, אז איהר קענט נישט אויפהערען אין אייער ארבייט, אז איהר קענט נישט אויפהערען אין אייער ארבייט, אז איהר קענט נישט אויפ